

TILRETTELEGGING FOR REDNINGS- OG SLOKKEINNSATSER

SAMMENDRAG

Dokumentet omhandler hva brannvesenet vurderer som riktig dimensjonering og tilrettelegging for rednings- og slokkinnsatser. Dokumentet bygger på tidligere praksis og erfaringer. Retningslinjene erstatter ikke krav i gjeldene lovverk, men er etablert for å informere og komplettere kravene for tilrettelegging for rednings- og slokkemannskap samt å informere prosjekterende om hva som er kapasiteten til de ulike brannstasjoner og dermed hva som kan legges inn i prosjekteringsanalyser.

Forebyggende avdeling
Beredskapsavdeling

Sist revidert: 24.10.2019

Innholdsfortegnelse

A. INNLEDNING

1. Formål
2. Regelverk
3. Saksbehandling og roller
4. Ansvarsområder

B. BRANNVESENET SIN FUNKSJON OG YTELSE

1. Organisering
2. Lokasjoner/stasjoner
3. Innsatstider
4. Vaktordninger
5. Kjøretøy og materiell

C. FORSTÅELSE AV KRAV I GJELDENDE REGELVERK

1. Atkomst
2. Slokkevann og vannforsyning
3. Stige- og høydemateriell
4. Branntekniske installasjoner

D. DEFINISJONER

A. INNLEDNING

1. Formål

Haugaland brann og redning iks (HBR) har i samarbeid med eierkommunene utarbeidet disse retningslinjene for å avklare og beskrive hvilken funksjon og hvilke ytelser vi som brannvesen har samtidig som vi vil presisere hva som er forventningen til kommunen og andre sin tilrettelegging for at vi skal kunne gjennomføre forventet innsats.

Retningslinjene er ikke en erstatning for eller et tillegg til eksisterende lovverk, men en utdypning av hvordan dette regelverket skal forstås.

Retningslinjene er primært utarbeidet for eierkommunene på den måten at de kan forvalte sitt regelverk i plan- og byggesaker på en forutsigbar måte. Sekundært vil retningslinjene kunne brukes av prosjekterende slik at dimensjonering av bygg og anlegg er i samsvar med vår mulighet til å gjøre den jobben som forventes av oss.

Da beredskapsrutiner, og materiell er under stadig utvikling kan ytelseskrav måtte endres ved behov. Siste versjon av retningslinjene kan du finne på www.hbre.no.

2. Regelverk

Det vises til:

- a. Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (BVL) og Forskrift om brannforebygging av 17. desember 2015 samt veiledning til denne.

Det vises spesielt til forskriftens paragrafer:

- §§ 4, 9 og 10 om eier av byggverk sine plikter og dokumentasjon
- §§ 11, 12 og 13 om bruker sine plikter og dokumentasjon
- § 19 om planarbeid
- § 21 om vannforsyning

Videre omhandler Forskrift av 26.juni 2002 om organisering og dimensjonering av brannvesen med veiledning krav til funksjon og ytelse for brannvesenet.

- b. Lov om planlegging og byggesaksbehandling (PBL) hvor det spesielt vises til:
  - § 27-1 Vannforsyning
  - § 27-4 Atkomst

samt Forskrift om tekniske krav til byggverk av 11.juni 2017, med veiledning (TEK) med fokus på § 11-17 Tilrettelegging for rednings- og slökkemannskap.

3. Saksbehandling og roller

Brannvesenet skal/kan ikke gi aksept eller vedta tiltak etter PBL, men kan stille krav til utbedring der tiltak ikke er i samsvar med BVL. Derfor er det viktig at det er et godt samarbeid mellom kommune, brannvesen og prosjekterende fra begynnelse til slutt og på denne måten unngå denne form for problemstillinger.

Kommune

Det er hver enkelt kommune som er ansvarlig for forvaltning av Plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter og veiledninger. Kommunen skal behandle innkommende saker for prosjekterende og skal søke uttale og veiledning hos brannvesenet ved behov.

Ved planarbeid (kommuneplaner, kommunedelplaner og større reguleringsplaner) og større byggeprosjekter bør brannvesenet være en høringsinstans for kommunene. Dette for å sikre at alle sine interesser blir ivaretatt og at behov for slokkevann, oppstillingsplasser og kjørevei blir tatt høyde for så tidlig som mulig i det enkelte prosjekt.

Brannvesen

Brannvesenet er en faglig støtte for eierkommunene hvor de kan få faglige råd, anbefalinger og beskrivelse av funksjon og ytelser for de tjenester/hendelser som brannvesenet er dimensjonert etter.

Brannvesenet gir uttale i forbindelse med planarbeid og byggeprosjekter og på denne måten sikrer at det er samsvar mellom krav i Brann- og eksplosjonsvernloven og Plan- og bygningsloven.

Prosjekterende

Prosjekterende skal sikre at et tiltak er i samsvar med de bestemmelser og tillatelser som er gitt etter Plan- og bygningsloven. Dette kan gjøres ved å benytte pre-aksepterte løsninger eller ved analyse. Prosjekterende bør benytte seg av disse retningslinjene for å sikre at tiltaket tilfredsstiller det sikkerhetsnivå det prosjekteres for.

4. Ansvarsområde

Retningslinjene er utarbeidet for kommunene Bokn, Etne, Karmøy, Suldal, Sveio, Tysvær, Utsira og Vindafjord etter brann- og eksplosjonsvernloven med tilhørende forskrifter.

B. BRANNVESNET SIN FUNKSJON OG YTELSE

Der prosjekterende og kommune legger brannvesenets kapasitet og organisering til grunn i analyser og vurderinger, er det i kapitlet listet opp nøkkelinformasjon som må ligge til grunn.

1. Organisering

Haugaland brann og redning iks er organisert som et deltidsbrannvesen der administrasjonen er etablert i Diktervegen 8 i Haugesund. Fordelt på tettsteder i våre geografiske ansvarsområder er det 20 brannstasjoner hvor hver stasjon har en standard oppsetning med mannskapsbil og 10-16 mannskap. Noen stasjoner har også tankbil og det er en stigebil på en av stasjonene. Se under.

Brannvesenet er dimensjonert for hendelser innenfor brann og redning der fagområdene er:

- Bygningsbranner
- Brann i skog og mark
- Andre branner
- Trafikkulykker
- Redning i vann (overflate)
- Akutt forurensning
- Helseoppdrag

Står ikke annet nevnt i punktene i kapittel B, har stasjonen en standard oppsetning.

2. Lokasjoner/stasjoner

Suldalsosen brannstasjon	Suldalsvegen 1481
Sand brannstasjon	Sandsvegen 124
Jelsa brannstasjon	Jelsavegen 4
Sandeid brannstasjon	Østbøvegen 10
Ølen brannstasjon	Eiabakken 5
Skjold brannstasjon	Vikanesvegen 9
Etne brannstasjon	Stadionvegen 4
Skånevik brannstasjon	Milja allè 37
Tysværvåg brannstasjon	Tysværvågvegen 521
Aksdal brannstasjon	Rådhusvegen 9
Nedstrand brannstasjon	Stuvikleite 3
Bokn brannstasjon	Bakken 7
Sveio brannstasjon	Leitevegen 16
Førde brannstasjon	Hjartåsvegen 5
Bø brannstasjon	Bøvågen 47
Vormedal brannstasjon	Trevardvegen 1
Kopervik brannstasjon	Austre Karmøyveg 120
Åkrehamn brannstasjon	Rådhusvegen 73
Skudeneshavn brannstasjon	Gamle Syrevegen 8
Utsira brannstasjon	Hovlandsvegen 38

3. Innsatstider

Innsatstid er tiden fra brannmannskap er alarmert til rednings- og slokkeinnsats er igangsatt. Innsatstider i området til Haugaland brann og redning avhenger av organisering og dimensjonering av ressurser ved de ulike brannstasjonene.

Ser vi til Dimensjoneringsforskriften § 4-8 er kravet til innsatstid 10 minutter til risikoobjekter som syke- og aldershjem, sykehus og tilsvarende samt tett trehusbebyggelse. Det skal ikke være mer enn 20 minutter til tettsteder og utover dette bør det ikke være mer enn 30 minutter innsatstid.

Det beregnes 5 minutter før første enhet kan kjøre ut fra en brannstasjon. For beregning av kjøretid langs vei skal beregningen baseres på gjeldende fartsgrense og det skal ikke ta hensyn til eventuelle trafikkale forsinkelser.

4. Vaktordninger

Følgende brannstasjoner har per 1.1.2018 dreiende vakt på vaktlag à 4 personer:

- Skudeneshavn   4 mannskap
- Åkrehamn   4 mannskap
- Bø   4 mannskap
- Vormedal   4 mannskap
- Kopervik   5 mannskap

Øvrige stasjoner i ansvarsområdet har deltidsmannskap uten eller med delvis dreiende hjemmevakt.

Stasjonen Åkrehamn og Kopervik vil på et tidspunkt bli slått sammen til en ny og kasernert stasjon i området Veasletta/Veakrossen.

Stasjonene Bø og Vormedal vil på et tidspunkt bli slått sammen til en ny stasjon i Raglamyr-området.

5. Kjøretøy og materiell

Foruten standard oppsett er det følgende kjøretøy/materiell på stasjonene:

Skudeneshavn:	Tankbil
Kopervik:	Tankbil og stigebil
Etne:	Tankbil
Sand:	Tankbil
Aksdal:	Tankbil

Stigebil i Kopervik er dimensjonert for slokking og er ikke egnet for redning/rømning fra bygning.

C. FORSTÅELSE AV KRAV I GJELDENE REGELVERK

1. Atkomst

Det fremgår av TEK § 11-17 første ledd at byggverk skal plasseres og utformes slik at rednings- og slokkemannskap, med nødvendig utstyr, har brukbar tilgjengelighet til og i byggverket for rednings- og slokkeinnsats.

Prosjektering av byggverk må vise hvordan adkomst for brannvesenet skal løses.

Adkomsten må dimensjoneres etter følgende tabell:

	Mannskapsbil	Vanntankbil	Høydemateriell
Kjørebredde	3.5 m	3.5 m	3.5 m
Fri kjørehøyde	4.0 m*	4.0 m*	4.0 m*
Lengde	8.0 m	10.0 m	10.0 m
Oppstillingsplass	-	-	6*12 m
Max stigning i atkomstveg	1:8 (12,5 %)	1:8 (12,5 %)	1:8 (12,5 %)
Max stigning/helling oppstillingsplass	1:8 (12,5 %)	1:8 (12,5 %)	1:20 (5 %)
Svingradius ytterkant vei	14.0 m	14.0 m	14.0 m
Akseltrykk	10 t	12 t	12 t
Totalvekt	20 t	29 t	22 t
Belastning per støttelabb	-	-	16 t
Oppstillingsplass til byggets fasade	-	-	Minimum 3.0 m

* Av hensyn til eventuell snø bør større kjørehøyde vurderes.

Kjøreveg og oppstillingsplass som er tiltenkt brannvesenets kjøretøy bør reguleres som kjøreveg eller gangveg slik at det er sikret tilgang til enhver tid også med tanke på snørydding på vinterstid.

Dimensjoneringen som er beskrevet skal sikre at vei og infrastruktur ikke skades som følge av bruk med brannvesenet sitt materiell.

2. Slokkevann og vannforsyning

a. Vannforsyning generelt

Veiledningen til TEK § 11-17, om preaksepterte ytelser for vannforsyning, stiller krav til at brannkum/hydrant skal plasseres mellom 25-50 meter fra hovedangrepsvei.

Videre stilles det krav til slokkevann, ref VTEK § 11-17 2.ledd punkt E):

- For småhusbebyggelse er det krav til 1200 l/min (20 l/sek)
- I annen bebyggelse skal det være minst 3000 l/min fordelt på to uttak (50 l/sek)

Det er ikke i TEK spesifisert varighet for overnevnte vannforsyning, men det er logisk å tenke seg at dette er 1 timer med utgangspunkt i tilsvarende krav for åpen vannkilde. Dette gir igjen et vannreservoar på hhv 72 og 180 m³ avhengig av vannforsyning.

Fravik fra kravene til slokkevann og vannforsyning behandles tilsvarende andre fravik fra preaksepterte ytelser, jf. TEK § 2-1.

Alle reguleringsplaner må ivareta krav til slokkevann, og i alle byggesaker må det være tilstrekkelig slokkevann før en bygning tas i bruk.

b. Brannkum/hydranter

Det skal ikke være mer enn 50 + 25 meter slangeutlegg fra kum/hydrant til hovedangrepsveg. Med dette menes 50 meter fra kum/hydrant til brannbil og videre 25 meter til hovedangrepsveg. Avstanden må regnes lang veg eller lignende der en brannkonstabel kan gå. Slangen bør aldri legges gjennom hager, over bygninger eller gjennom bratte skråninger/fjell uten tilrettelagt veg/sti.

Brannkummer må plasseres på arealer som ryddes for snø på vinterstid, for eksempel kjøreveier og gangveier. Brannkummer må derimot ikke plasseres på biloppstillingsplasser eller lignende. Brannkum må merkes tydelig med kumskilt på stolpe eller fasade i umiddelbar nærhet til kummen.

Brannhydranter må plasseres slik at de er godt synlig fra inngang til brannvesenets angrepsveier i bygningen og slik at de er lett tilgjengelige – også på vinterstid. Ved etablering av brannhydranter skal disse ha to vannuttak med 65 mm NOR Lås 1.

c. Åpen vannkilde

Veiledningen til TEK § 11-17, om preaksepterte ytelser for vannforsyning, åpner opp for bruk av åpne vannkilder der hvor brannvesenet ikke kan medbringe tilstrekkelig vann til slokking. Dette under forutsetning at slokkevann må være lett tilgjengelig uavhengig av årstiden og ha kapasitet for 1 times tapping. Dette gir et slokkevannsvolum for hhv småhusbebyggelse og annen bebyggelse på 72 og 180 m³.

Før åpen vannkilde kan vurderes må brannvesenet kontaktes vedrørende ressurser og utstyr. Åpne vannkilder bør unngås og vurderes kun i spesielle tilfeller.

En slik løsning må også tilrettelegges for å kunne brukes i praksis. Kjørevei, tilgjengelighet (avtale), pumpehøyde for vann må være tilpasset bruk. Erfaring viser at løsninger ikke fungerer i praksis som følge av manglende atkomst (parkering), manglende mulighet for å kjøre ut på kai, manglende brøyting med mer.

Ved bruk av åpen vannkilde må uttak beregnes på samme måte som for kum-/hydrantuttak, også når det gjelder avstander mellom uttak.

Åpen vannkilde kan gi noen begrensninger som bør vurderes i prosjekteringen, som:

- Uttak nær løsmasse (stein og grus) kan føre til pumpehavari.
- Uttak fra tjern og tilsvarende kan tette strålerør og siler.
- Tilgjengelighet kan være redusert som følge av tørke eller is.

Krav til åpen vannkilde:

- Avstand max 50 meter fra brannbil til hovedangrepsveg.
- Min.størrelse på kilde er 72 m³ for småhusbebyggelse og 180m³ for annen bebyggelse.
- Skriftlig avtale med grunneier om tilgjengelighet.
- Skriftlig avtale om brøyting.
- Området skal ikke brukes som parkeringsplass, området må være ledig for brannbil/tankbil.
- Tabell for dimensjonering fra kap 1 må benyttes for kai/oppstilling for brannbil/tankbil.
- Det må være tilrettelagt kjøreveg og snuplass.
- Skisse for plassering av brannbil kommer.

d. Tankbil

Kommunen skal sørge for at den kommunale vannforsyningen fram til tomtegrenser i tettbygd strøk er tilstrekkelig til å dekke brannvesenets behov for slokkevann.

I boligstrøk og lignende der spredningsfaren er liten, er det tilstrekkelig at kommunens brannvesen disponerer passende tankbil jf. VTEK § 11-17 og veiledningen til brannforebygging § 21. Veiledningen til dimensjoneringsforskriften § 5-5 sier, «I boligstrøk o.l. hvor kommunen har vedtatt at tankbil kan erstatte annen tilrettelagt slokkevannforsyning, jf. § 21 i forskrift om brannforebygging, skal tankbil kjøres ut samtidig med førsteutrykningen, dersom det er nødvendig for å sikre brannvesenet tilstrekkelig slokkevann.»

Det betyr at: Når det vedtas tankbil som erstatning for vannforsyning kan dette utløse nye krav til ytelse for brannvesenet. Som for eksempel flere førerkort og nye vaktordninger.

Dagens organisering har kun vaktordning for tankbil på Kopervik brannstasjon i Karmøy kommune. Det forventes at der tankbil skal benyttes som primær vannforsyning ligger kostnaden for innkjøp, utskiftning og drift hos vannetaten i kommunen.

e. Problemstillinger

Ved prosjektering vil det være problemstillinger vedr. vannforsyning/slokkevann for:

1. Rehabilitering av bygning i eksisterende byggefelt.
2. Fortetting av byggefelt

I disse tilfellene bør kommunen se dette i en helhetsvurdering der kommunen gjennom en VA-plan kan gi noen forutsigbare føringer for kommende prosjekter. Kravene i PBL står fast, men det bør tilrettelegges for at disse kravene kan brukes og tilpasses det som er riktig ut fra en rasjonell og analytisk tilnærming.

3. Stige- og høydemateriell

Det er per i dag stigebil ved Kopervik stasjonsområde, men denne har ikke bemanning/vaktlag som sikrer tilgjengelighet ved utrykning. Stigebilen er dimensjonert for slokking i høyde og ikke for evakuering av mennesker. Ved prosjektering må det tilrettelegges for godkjente rømningsveier.

Det er manuelle skyvestiger tilgjengelig på hver enkelt brannstasjon, men heller ikke disse er dimensjonert for rømning.

Det er stigebil ved Haugesund brannstasjon. Dersom det er ønskelig å tillate redning fra stigebil innenfor de innsatstider som Haugesund står inne for, kan kommunene som grenser til Haugesund inngå en avtale om bruk/utrykning.

4. Branntekniske installasjoner

Branntekniske installasjoner som har betydning for rednings- og slokkeinnsatsen skal være tydelig merket. Eksempel på dette er sprinklersentral, styringspanel for røykluker, stengeventil for gass m.v.

Av VTEK § 11-17 tredje ledd fremgår at i byggverk i risikoklasse 3, 5 og 6, og i større byggverk i risikoklasse 2, må det ved inngangen til hovedangrepsveien være en orienteringsplan som inneholder nødvendig informasjon om branntekniske bygningsdeler, rømnings- og angrepsveier, slokkeutstyr, og branntekniske installasjoner samt oversikt over særskilte farer i sammenheng med brann og ulykker.

Alarmsentraler må plasseres lett tilgjengelig ved hovedangrepsvei (hovedinngang) med undersentraler ved alternative angrepsveier.

Bygg hvor det forventes at vårt innsatsmannskap skal betjene tekniske installasjoner (f.eks. røykventilasjon, sprinkleranlegg) må betjeningsinstruksjon være lett tilgjengelig.

a. Direktevarsling

I bygninger med automatisk brannalarmanlegg koblet til 110 sentralen må eier sørge for adkomst til og i bygningen. Det skal monteres nøkkelsafe som kan programmeres av brannvesenet, hvor nøkler og evt nøkkelkort til bygget oppbevares. Nøkkelsafe må plasseres i umiddelbar nærhet til hovedangrepsvei, eventuelt ved alternativ angrepsvei.

I henhold til TEK §11-17, tredje ledd skal det være en orienteringsplan ved inngangen til hovedangrepsvei i byggverk i risikoklasse 3,5,6 og større byggverk i risikoklasse 2.

Erfaringsmessig kan det ta lang tid å lokalisere utløst detektor i større leilighetsbygg med brannalarmanlegg hvor det ikke er tilstrekkelig informasjon ved hovedangrepsvei. Det er derfor ønskelig at det er en orienteringsplan ved hovedangrepsvei også i byggverk i risikoklasse 4.

b. Avlåsing av bommer, pullerter og lignende

I henhold til TEK 17 § 11-17 første ledd, skal byggverk plasseres og utformes slik at rednings- og slokkemannskaper med nødvendig utstyr har brukbar tilgjengelighet til og i byggverket.

Erfaringsmessig kan adkomstsikring av objekter medføre forsinket innsatstid. Brannvesenet anmoder derfor at det benyttes Nøkkelsafe med Kromer Convar omstillbar tilholderlås ved bruk av avlåste dører, bommer og lignende.

c. Samband

I henhold til veiledning til TEK § 11-17 første ledd, preaksepterte ytelser, må det i byggverk uten tilfredsstillende nødnettdekning tilrettelegges med teknisk installasjon slik at rednings- og slokkemannskap kan benytte eget samband. Dette gjelder som regel større bygg, tunneler og andre større konstruksjoner.

D. DEFINISJONER

Begrep	Forklaring
Angrepsslange	Slange med strålerør som er påsatt vanntrykk og som benyttes til offensiv innsats.
Annen bebyggelse	5-mannsboliger og over, industri, større kontorbygg, skoler, barnehager, kjøpesenter, sykehus o.l, jf. Byggteknisk forskrift (TEK17) § 1-3, veiledning – andre definisjoner - begreper definert i standarder; pkt 7.
Avstand til kum	Regnes langs veg o.l der det er fremkommelig. Ikke i luftlinje eller gjennom hager, over hus og lignende.
Beredskapsressurser	Det utstyr brannvesenet benytter seg av i en offensiv innsats
Brannbil	En brannbil med tankkapasitet på minst 2000 liter og registrert for 4 personer. Det kreves sjåfør med førerkort for tunge kjøretøy.
Bærbare skyvestiger	Stige som består av flere deler, og som kan forlenges ved å skyve delene.
Hovedangrepsveg	Som regel hovedinngang til bygget.
Liten spredningsfare	Bebyggelse hvor boliger har minst 8 m mellom husene. Dette må vurderes opp mot bygningenes beskaffenhet, avstand til brannvesen med mer.
Normalutlegg	Slangeutlegg fra brannpumpe med tilførselsslange(r) frem til grenrør og en angrepsslange og en sikringslange på maks 50 meter.
Preaksepterte ytelser	Ytelser beskrevet i veiledninger til bla TEK17.
Sikringslange	Slange med strålerør som er påsatt vanntrykk og som betjenes av røykdykkerleder for å sikre innsatsen.
Slangeutlegg	System av slanger og armaturer for å bringe vann mellom to punkter.
Småhusbebyggelse	Boenheter som eneboliger, tomannsboliger, 3-mannsboliger og 4-mannsboliger, også mindre naust, hytter, sjøhus o.l jf. Byggteknisk forskrift (TEK17) § 1-3, veiledning – andre definisjoner - begreper definert i standarder; pkt 7.
Stigebil	Brannbil utstyrt med teleskopisk bom/lift med kurv på toppen som er hydraulisk eller mekanisk drevet og kan rotere 360°
Strålerør	Armatur montert på enden av slangen som reduserer slangens diameter og derigjennom øker vannets hastighet ut av strålerørsmunnstykket.
Tankbil	En tankbil med tankkapasitet på over 8000 liter registrert for 2 personer. Det kreves sjåfør med førerkort for tunge kjøretøy.
Tettbygd strøk	En samling hus skal registreres som tettsted dersom det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene normalt ikke overstiger 50 meter. Se www.kart.ssb.no for kart over områdene.